

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ СУСПІЛЬСТВА

Розглядається економічний аналіз екологічних витрат у суспільному виробництві. Охарактеризовано промислове забруднення як один із чинників екологічних витрат.

Doctorate P.S. Mykhalenych – USUFWT

The economic analysis of the ecological charges of a society

The economic analysis of ecological expenses in a social production is considered. Industrial pollution as one of factors of ecological expenses is characterized.

Зростання темпів використання природних ресурсів не лише зменшує їх запаси, але й істотно змінює умови природного довкілля. Тому, як свідчить суспільна практика, з кожним масовим використанням природних ресурсів і деградацією довкілля, суспільству доводиться виділяти все більші суми асигнувань на їх відтворення, раціональне використання та охорону.

У процесі природокористування і виробничо-господарської діяльності загалом потрібно враховувати дію об'єктивного економічного закону неминучого зростання екологічних витрат у суспільному виробництві. Цей закон відкрито у середині 70-х років XX ст. Його обґрунтування вперше опубліковано у 1975 р. [2].

Останнім часом орієнтація виробничо-господарської діяльності на досягнення не тільки високої економічної, але й екологічної ефективності зумовлює необхідність обліку екологічних чинників у витратах сучасного суспільного виробництва.

Екологічні витрати охоплюють сукупність видатків у сфері не лише природокористування та охорони природи, а й у господарській діяльності загалом. Одним з важливих чинників таких видатків є промислове забруднення. Якщо абстрагуватися від окремих випадків порушення технологічного процесу та організації виробництва, промислове забруднення – не що інше, як логічний результат виробництва повного продукту за даної технології. Не забруднювати довкілля у конкретних умовах виробництва неможливо. Звідси і випливає, що забруднення є різновидом технологічного споживання окремих елементів навколишнього середовища. Специфікою його є те, що ці елементи не належать до складу виробленого продукту, фізично вони відділені від нього, але не економічно. Частина вартості забруднених елементів довкілля на рівні необхідних витрат на їх очищення повинна увійти у собівартість виготовленого за даних умов продукту.

Сучасна методика відшкодування екологічних збитків передбачає використання прибутку як джерела, з якого вноситься плата за природні ресурси і забруднення довкілля. Вона абсолютно не пов'язана з впливом того чи іншого виробництва на природне довкілля, станом використання природних ресурсів. Підприємство отримує прибуток незалежно від міри його негативного впливу на навколишнє середовище, як за низького, так і за інтенсивного рівня забруднення, як за раціонального, так і за нераціонального використан-

ня природних ресурсів. Більше того, вищий прибуток отримують поки що ті підприємства, які більше забруднюють довкілля (не мають витрат, пов'язаних з очисними спорудами), або недостатньо повно використовують природні ресурси (мало утилізують відходи). Виникає ситуація, коли за досить високого рівня прибутку підприємство може дозволити собі розплатитися за будь-яку шкоду природі, в тому числі та екологічно неприйнятну.

Державна політика у цій сфері повинна забезпечити те, щоб будь-яка діяльність, котра суперечить екологічним вимогам, знаходила економічні бар'єри ще до отримання підприємствами прибутків, повинна орієнтувати їх на превентивні заходи, що унеможлиблюють порушення оптимальної рівноваги у довкіллі. Тому достатній прибуток повинні отримувати ті підприємства, які використовують природні ресурси раціонально, не допускають їх наднормового забруднення.

Додаткові витрати матеріального виробництва на природоохоронні цілі, що спричиняються використанням природних ресурсів, треба визнати суспільно необхідними. Для цього потрібно розробити спеціальні нормативи цих витрат для конкретних умов діяльності з метою підтримання оптимальної динамічної рівноваги у довкіллі.

Для досягнення даних цілей економічну систему необхідно оцінювати у двох аспектах. З одного боку, відповідність технологічних процесів та організації виробництва екологічним вимогам. Виробничу діяльність окремого підприємства треба порівнювати з діяльністю тих підприємств, які забезпечують оптимальне використання природних ресурсів і підтримують на належному рівні стан довкілля. Така оцінка дає змогу за допомогою економічних і правових інструментів підвищувати екологічність виробничо-господарської діяльності. Іншим аспектом такої оцінки є аналіз спеціальних заходів, безпосередньо не пов'язаних з технологією, спрямованих на охорону та раціональне використання природних ресурсів. Це дасть змогу повніше враховувати (поруч з іншими потребами), також і потреби людини в належних умовах природного довкілля.

Тому зараз, як ніколи, потрібне поглиблене розроблення теоретичних питань комплексної оцінки еколого-економічної ефективності не лише природокористування, але й матеріального виробництва в цілому.

Література

1. Голубець М.А. Від біосфери до соціосфери. – Львів: Поллі, 1997.
2. Тупыца Ю.Ю. Природоохранные затраты в общественном производстве. – К.: издательство Киевского гос. университета им. Т. Шевченко, 1975.
3. Туниця Ю.Ю. Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002.